بویوك استاذ محترم رشید افندی ابراهیم جنابلرینڭ
خاطره‌لرندن املا قیلنوب ،

تاریخك اونودولمش صحیفه‌لری

اسمیله بری آرقاسندن دیگری نشر قیلنه‌جق سلسله‌دن ،

برنجی حلقه :

سلطان عزیزڭ شهادتینه
اصل سبب نه ایدی ؟

ایکنجی حلقه :

روسیه مسلمانلرینڭ آجلق حاللرندن
دهشتلی بر خاطره

(فین‌لاند مسلمانلرندن : عماد افندی جمال همتیله طبع قیلندی .)

Berlin 1933

بویوك استاذ محترم رشید افندی ابراهیم جنابلرینڭ
خاطره‌لرندن املا قیلنوب،

تاریخڭ اونودولمش صحیفه‌لری

اشمیله بری آرقاسندن دیگری نشر قیلنه‌جق سلسله‌دن

برنجی حلقه:

سلطان عزیزڭ شهادتینه
اصل سبب نه ایدی؟

ایکنجی حلقه:

روسیه مسلمانلرینڭ آجلق حاللرندن
دهشتلی بر خاطره

(فین‌لاند مسلمانلرندن: عماد افندی جمال همتیله طبع قیلندی.)

عددی چوق محدود شو ایکی اثرڭ قیمتی:
بر تورك لیراسی—ایکی آلمان مارقه‌سی—اون مصر غروشیدر

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

اسلام ملتلرینڭ بویوك التفاتلرینه:

بەرلین دە، الڭ بویوك مدنیت مرکزندە اسلام لسانلریله عرب حروفاتیله نشر قیلنەجق ادبی دینی اثرلرە نمونه اولمق اوزرە: ۱) بری تاریخڭ اونودولمش صحیفەلری، ۲) دیگری: قران کریم آیت کریمەلرینڭ معجز افادەلرینه کورە؛ یاجوج مسئەلری — شو ایکی اثری اسلام ملتلرینڭ بویوك التفاتلرینه، تورك طلبەلرینڭ استفادەلرینه شو دفعه تقدیم ایتدك.

سیاسی وجهەمزی دە، دینی قبلەمزی دە، ملی غایەمزی دە، ادبی ایدەآلمزی دە شو ایکی اثر اظهار ایدر.

بویوك انقلاب طوفانلریله فکری، قلمی فارغ قالوب، لسانلری ساکت اولمش اجتهاد اهلی، آرزو ایدرلرسە، مهم مفید اثرلرینی، ان شاءالله، نشر ایدرز.

یکرمی اوتوز اوفاق توفەك بویله اثرلر متسلسل اولدقدن صوڭ، همتلی امت رغبت ایدر ایسە، سلسله ذهبیەمز، بعون الله، مجله علمیه صدورینه زینت قیلنوب، صدورینەدە وسیله اولور. انشاءالله. جهادمز فی الله در، اجتهادمز خالص لوجه الله. خالص اخلاصمز عصمتدر.

الله جل جلاله حضرتلرینڭ عونینه، روضه سعادت یارلرینڭ مبارك میمون انفاسلرینه، اولوغ امتڭ بویوك همتینه، تورك طلبەلرینڭ رغبتلرینه اعتماد ایتدك.

سنمضی علی الشرط و بالله نکتفی   و ما خاب ذو جد اذا هو حسبلا

موسی جارالله.

آدرەسمز:

MUSA BEY
Berlin W 15
Kaiserallee 204

بسم الله . الحمد لله . وسلام على عباده الذين اصطفى

سلطان عزيزڭ شهادتينه

اصل سبب نه ايدی؟

تاريخڭ چوق مهم صفحه‌لری اونودولمش ، بعضاً اهمال قيلنمش ، ياخود سياست عفريتلرينڭ سحرليله كتم قيلنمش اولابيلور . سلطان عبدالعزيز شهادتی ده تاريخ صفحه‌لرنده بر معما كبی اولوب قالمشدر . سرای مؤرخلری عزيزڭ اسرافلرندن ، روس سفيری النده مسلوب الاختيار اولوب ، بلاهتندن بويوك سفاهتندن بحث ايتدكلری معلومدر . مؤرخلرڭ حقلی اولمق احتماللری انكار قيلنه‌ماز ايسه ده : سياست اويونلرندن غفلت جهتيله ، منقول خبرلری ياخود اويدورلمش شائعه‌لری قبول ايتمك خصوصلرنده آز چوق معذور اولابيلسه‌لرده ، بويله مسئله‌لری تفتيش ايتمك هر توركڭ حقيدر ، بصيرت اهللرينڭ وظيفه‌لريدر . سلطان عزيزڭ شهادت سرلرينی براز حل ايده‌بيله‌جك خاطره‌لر بنده واردر . بعضلرينی بيان ايده‌يم .

اولاً : عزيزڭ او قدر سفيه اولامايه‌جغی اقرب احتمالدر . سفيهلك شائعه‌سی آشكار بر اويدورمه‌دِر . پادشاهلرڭ عقللری ، دولتلرڭ قدرتلری قوه‌حربيه‌لريله تقدير قيلنور . دولتڭ الڭ قوتلی بحريه‌سی عزيز دورنده ايدی . او وقت توركيه قوه‌بحريه جهتيله ايكنجی درجه‌ده ايدی . منتظم بش يوز بيڭ عسكری ده مثبت ايدی . لدی الايجاب ياريم ميليون كوڭللی عسكر تسليحاتنه ده توركيه او وقت مقتدر بولونيوردی . عزيزڭ شهادتی صوڭنده عين قوت طونه محاربه‌سنده اثبات وجود ايتمش ايدی . دولت امورينه اهتمام ايدردی . مصره آوروپايه سياحتلری ده البته بيهوده دگلدی . هر نه‌قدر وثيقه‌لری الم‌ده يوق ايسه ده ، عزيزڭ سياسی افكارينه تدبيرلرينه دائر شفاهی روايتلر اهميتلی حقيقتلره قيمتلی شاهد اولابيلور . احتمال ماسالدر . لكن خلقڭ ماساللری ديپلوماتلرڭ اويدورمه شائعه‌لرندن زياده حقيقت اولابيلور .

عزيز دورنده نفوس قرق ميليون قدر تخمين قيلنوردی . ادرنه ولايتی استثنا قيلنور ايسه ، آوروپا قسمنده ، اكثريت اولاخ ، خوروات ، بولغار ، قاره‌طاغ ، صرب ،

ئەۋلاد كوزوپيسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولليازمىلار ئامبىرى

ماجاركبي هپ خرستيان ايدی، هر دقیقه‌ده عصیانلره حاضر ملتلر ایدی. او ولایتلرك مسلمانلری ایسه، غایت جاهل، اکثریتله فقیر ایدی. لکن مسلمان اولدقلری جهتله، حاکمیت ملیه قوتی سایه‌سنده، بنلکلری اولدقجه قوتلی، دینلرینه محبتلری ده قوی ایدی. دیگر طرفدن ده خرستیان دولتلریله همسایه اولمق جهتیله، مملکت داخلنده هر یرده خرستیانلرك میسیونرلری، راهبه‌لری پاپاسلری، هر طرفدن حلول ایتمش، بویوك بر فعالیتله هم دینی عداوتلرینی هم‌ده سیاسی ملعنتلرینی تلقین ایدرلردی. خلق هم دولتك ضررینه اشقیا تربیه ایدرلر، خرستیانلری اختلاللره دعوت ایدرلردی.

اجنبی دولتلرك مسلمانلرله مسکون ولایتلرینه بر تورك کیده‌بیلمزدی. قانوناً ممنوع دگل ایسه‌ده، فعلاً ممنوع ایدی. تورکیه دولتی اورالره بر قونسول بیله کوندوره‌مزدی. قازان‌ده بر قونسول بولوندرمق اوچون، تورکیه حکومتی دفعاتله تشبث ایتدی ایسه‌ده، روسیه حکومتی موافقت ایتمه‌دی. تورکیه ولایتلرنده ایسه، روس قونسولس خانه‌لری مکتبلری هر یرده بولونوردی. هر بری فتنه اوجاقلری ایدی.

اجنبی دولتلره تابع مسلمانلر، مسلمانلق ادعالرنده بولونان آدملر، تورکیه مملکتلرینه کلورلرکن، خرستیان حکومتلرینك حمایه‌سیله افتخار ایدرلردی. تونس فاس جزائر عربلری فرانسوز حمایه‌سیله، روسیه مسلمانلری روس حمایه‌سیله افتخار ایده‌رك «اوزبزنك روسمز!» بزم روسمز دیرلردی. حتی شو کون بیله اویله‌در. حتی خرستیان حکومتلرینك تجاوزلرندن قاچارق، دینلرینی محافظه اوچون تورکیه یرلرینه هجرت ایتمش اولدقلری حالده، تورکیه قانونلرینه اطاعت ایتمه‌مك مقصدیله، تبعه‌لك پاسپورتلرینی محافظه ایدرلردی، لدی الایجاب قونسولس خانه‌لرینه‌ده التجا ایدرلردی.

سلطان عزیز بوتون شو حاللره واقف اولوب، اجنبی دولت مسلمانلریله مناسبت یوللرینی آرارمش. بر مثال: ۱۸۷۰ سنه‌ده پەتروپاولووسك شهرندن عبدالباری آخوند حجازه کیدرکن، خلیفه حضورینه قبول قیلنوب، بویوك التفات کورمشدی. عودت‌ده سرای همایونلرینه نزول امرینی‌ده آلمش ایدی. حجدن قایتورکن عبدالباری آخوند سرای‌ده مسافر اولدی. آخوند جنابلرینه شاهانه هدیه‌لر ویردکدن صوك، روسیه علمالرینه اون صندوق قدر کتب دینیه احسان ایتمش ایدی. ۱۸۷۱ سنه‌سی اربت یارمارقه‌سنده جمعه خطبه‌سنده خلیفه حضرتلرینك بویوك سلاملرینی مسلمانلره ایرشدردی، هدیه‌لرینی‌ده تاجرلر واسطه‌سیله علمالره کوندوردی. جمعه‌ده بن ده حاضر ایدم.

جنت مكان سلطان عبدالعزیز آوروپالیلرك ملعون دسیسه‌لرندن ده بیزار ایدی، متنفر ایدی، تورکیه‌نك تقسیمی مسئله‌سی ده سیاسی محافل ده مذاکره قیلنوردی. داردانیل دیسه‌لر، آغزلرندن صولری آقاردی، بوسفور دیسه‌لر، یوتقونورلردی. اجنبی دولت مسلمانلریله، ایجاب حاله کوره، مناسبت تأسیس ایتمك امكانی ده یوق کبی ایدی.

سلطان عبدالعزیزك تدبیری

بوتون شو حاللری تمام آڭلامش، اهمیتلرینی ده ادراك ایتمش خلیفه عبدالعزیز بالمقابله بر سیاست طوتمق مجبوریتلرینی ده فکر ایتمشدر: بویوك قوتلی ایکی دولت آره‌لرینه رقابت القا ایتمك، روس انکلیز دیپلوماتلری آره‌لرینه آلتون آلما آتمق تدبیرلرینی دوشونمشدر. تدبیرك بوتون احتماللرینی دوشوندکدن صوڭ، روس سفیری غراف ایغناتیف جنابلرینه بویله بر تکلیف عرض ایتمشدر: اکثریتی خرستیان اولان روم ایلنده روس سیاستی حاکم اولوب، بحر احمر قاپولرنده روس بحریه‌سی بولونور ایسه، هندستان یوللرینی ده قاپامق ممکن اولور. بوڭا مقابل تورکستان ده تورك سیاستی حاکم اولوب، لدی الایجاب، افغان هندوستان اتحادینی ده تأمین امورنده خلیفه صلاحیتدار اولور ایسه، سزك بزم بوتون مقصدلرمز تأمین قیلنمش اولور، دیمش. یعنی، بالقانلر بدلنده بوتون تورکستانی آلمق فکرینی سویله‌مشدر. ایغناتیف حساس دساس بر سیاسی آدم ایدی. عزیزك فکرینی تقدیر ایتمش ده، درحال، پترسبورغه حرکت ایتمش. تعلیمات آلوب، بویوك صلاحیتله، ایکی آی صوڭره استامبوله غراف عودت ایتدی. بویوك اهتمامله مذاکره‌لری دوام ایدرمش. حتی سرای خدمه‌لری آره‌سنده مخصوص آدملر تأمین ایتوب، سلطانك هر دقیقه‌لرندن خبر آلورمش. سلطان نه طرفه کیدرسه، درحال او طرفه توجه ایتوب: «پادشاهم، چوق یاشا!» سلاملرینه خلقله برابر هر یرده اشتراك ایدرمش. خلیفه حضرتلری ده سفیر جنابلرینه هر وقت التفات ایدرمش، سفیر شرفینه سرای همایون ده ضیافتلر ویرورمش. والده حضرتلری طرفندن ده روس سفیری دفعاتله قبول قیلنوب، التفاتلرینه نائل اولورمش.

روسیه سفیرینك سرای همایون ده بویوك التفاتلره مظهریتی باشقا سفیرلرك دقتلرینی البته جلب ایدردی. آره‌ده بر چوق سوءظنلر جریان ایدردی. تورکیه دولتیله روسیه آره‌سنده خفی معاهده عقد قیلنه‌جغی ده، حتی انعقادی ده سویله‌نوردی. آوروپا

ئەۋلاد كورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

دولتلرینه قارشی دفاعی ، انکلترهیه قارشی تجاوزی معاهده انعقادی اشاعه قیلندقدن صوڭ، تورکیه حکومتی بویله شائعهلری او وقت تکذیب ایتمش ایدی. قیمتی شکلده دگل ، اساس دهدر. شکل تکذیب قیلنمش ایسه ، اساس باقیدر.

یاقین تاریخ ده واقع اولوب، شو کون تمام اونودولمش بویوك بر مسئلهیی ماسال قبیلندن حکایه ایدیورم. شو کونگی زمان اوچون احتمال اهمیتی آزدر. بصیرت اهلی هر قصهدن آزچوق حصه براز عبرت آلابیلور. اسکی ماساللر بویوك حقیقتلری افاده ایدهبیلور. اگرده او خیال او وقت وجود بولمش اولسه ایدی، شو کون تورکیه تورکستان بویوك بر قوت اولوردی، جهان خریطهسی ده باشقه بر شکل آلمش اولوردی.

* * *

جنت مکان سلطان عبدالعزیز مأموریت مخصوصه ایله استامبولدن قاشغاره اون سکز ضابط ایکی خواجه کوندورمشدی. تورك ضابطلری روسیه یولیله چینی تورکستانه حرکت ایتمشلردی. تورك ضابطلرینڭ مرورینه حکومتڭ مساعدهسی شایان حیرت بر حالدر. ضابطان اورالرده سنهلرجه قالدقدن صوڭ ، سیاستلر تبدل ایتمش ، نتیجه حاصل اولامامشدی. عاقبت ، روسلر طرفندن ضابطانڭ اعدام قیلندقلری ده بر وقت شائع اولدی. لکن براز صوگره ، ضابطلردن بش آدم حمید ایامنده عودت ایدهبیلمشلردی. افغان ایران یولیله قاچارق کلدکلری او وقت سویلهنوردی. او ضابطلرڭ بری انقلابی متعاقب عسکری موزه خانهده قاپوجیلق ایدردی. موزه خانه مدیری مختار پاشا او آدامی بزه تقدیم ایدهرك : «بوده بزم عسکری موزه خانهمزڭ قیمتلی آنتیقهلرندندر. جنت مکان سلطان عزیز امریله قاشغاره کوندورلمش ضابطلرڭ بریدر! صورما ، زواللی اختیار حقیقةً آنتیقهدر.» بویوردی. اون بش کون صوگره او مبارك ضابطی کورمك آرزوسیله موزه خانهیه کیتدم ایسهده ، بیچاره خسته خانهده ایدی.

* * *

سلطان عزیزڭ خفی قالمش فکرینه ینه بر شاهد: روسیهده اکثریتی مسلمان اولان الڭ مهم ولایت اوفا ولایتی ایدی. ١٨٧٤ــ١٨٧٥ سنهلرده حکومت اوفا یرلرینه خرستیانلری سوق ایتوب، اسکان ایدردی. اورالرده خرستیان اکثریتینی تأمین یولنده اجتهاد ایدی. عزیزڭ اوزاق سیاستلرینه مقابله کبی بر حرکت اولابیلور. تصادف اولمق احتماللری وار ایسهده، احتیاط اولمق جهتلری دها زیاده قریبدر.

ضابطلرڭ قاشغاره حرکتلری بادولت یعقوب خانڭ طلبیله اولمشدر ، روایتلری

وار ایسه ، بزم توجیهمزه مخالف دگلدر . مشهور غازی شمویل روسیه قوتیله محاربه ایدرکن ، سلطان عزیزدن امداد طلب ایتمش ایدی . امداد ویرمکدن عزیزك عجزینی «قوناق» نام اثرنده احمد مدحت آچیق قید ایتمشدر . همسایه داغستان غازیلرینه مدد ویرمکدن عاجز قالمش عزیز روسلرك موافقتی بولونمقسزین قاشغاره قدر ضابطان کوندورمك حرکتلرینه جسارت ایده‌مزدی .

* * *

۱۸۸۵ سنه‌لرده استامبولده یره باتان محله‌سنده آیاصوفیه مدرسلرندن محمدرحیم افندی خانه‌سنده ، قاشغاردن عودت ایتمش سلیمان افندی نامنده ضابطلرك برینی کورمش ایدم . محترم ضابط افندی یانه‌یاقیله ناصل قاچدقلرینی مؤثر بر لسانله سویله‌یوردی . مع التأسف یازمق هنری او وقت بنده یوق ایدی ، خاطرمده آز قالدی . بی چاره ایرانده ایکی اوچ سنه قالوب ، تهلکه‌لره اوغرامش ؛ تورکیه حدودینه واصل اولدقدن صوکره ، ضابطلکی هویتی ثابت اولانجه‌یه قدر ، بویوك مشکلاتلره بی‌چاره دوچار اولورمش . شو ایکی ضابطی بر وجه معروض بن کورمش اولدم . سلطان عزیزده او بویوك فکرك وجودینه البته شاهد اولابیلور .

* * *

وقتیله مصرك الحزب الوطنی رئیسی فرید بك «عثمانلی تورك تاریخی» نام گوزل اثرنده خلیفه سلطان عزیزك شو صورتله بویوك بر فکرك قربانی اولدقلرینی قناعتلی بر بیانله قید ایتمشدر .

۱۲۹۸ سنه اخیرلرنده اولاجق ، الجوائب مجموعه‌سنده ، عزیزك شهادتندن بر کون مقدم ، مقام خلافتده بولونان برادری سلطان مراد حضرتلرینه عزیزك غایت گوزل ، اولدقجه مفصل نصیحت آمیز مکتوبی عیناً نشر قیلنمش ایدی . او مکتوب براز تدقیق قیلنور ایسه ، سوءقصد حرکتلرندن عزیزك خبردارلغی ، سلطان مرادكده مذکور سیاستدن خبردارلغی براز معلوم اولور .

احمد مدحتك «اس انقلاب» نام اثرنده عزیزك شهادتینه دائر رسمی راپورلر ، اجنبی دوقتورلرله برابر تنظیم قیلنمش راپورلر — عزیزك شهادتینه دلالت ایدر . سلطان مرادك مدتی قیصه ایدی . حمیدك جلوسیله احوال تمام متبدل اولوب ؛ داخلی اختلاللر محاربه‌لر تأثیریله ، عزیزك مسئله‌سی کان لم یکن قیلندی . دگل یالکز تاریخ صحیفه‌لرندن ، حتی معاصرلرك دماغلرندنده تمام سیلندی . عزیزك خائن خصملری حمید ایامنده ۱۸۸۰ سنه‌لرنده بالمحاکمه حجازه تسفیر قیلنوب ، برقدر مدت طائفده قلعه‌بند قیلندقدن

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمنى ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

صوکره ، شیخ‌الاسلام خیرالله ، محمود جلال‌الدین ، مدحت پاشا ، ناصلدر ، بر طریقله ، آخرته سفر ایتدیلر . فقیه اعظم عبدالله بن عباس جوارنده هر بری دفن قیلندی .

سلطان عزیزك قصورلری نه ایدی؟

۱) جنت مکان عزیزك قصورلرندن بری : آوروپایه خلیفه‌لرك سیاحتلری شرعاً جائز اولورمی؟ اولمازمی؟ مسئله‌سی ایدی. انگلیز محبی بولونان حافظ احمد شفیق: بالاخره مشهور ابوالاحرار اولمش مدحت پاشا ، داماد شهریاری محمود جلال‌الدین ، مکتوبجی خیرالله افندیلر مسئله‌یی اعظام ایده‌رك ، فتنه‌لرینی نشر ایدرلردی. اصل محرك انگلیز سفیری لورد دوفرین ایدی.

۲) عزیزك اسرافاتندن هر یرده بحث ایدرلردی. مجید دورنده خارجی بورج ۲۵ میلیون ایمش ، عزیز دورنده ایکی یوز میلیونلره بالغ اولمش ، ایمش. هر یرده هر سوز سویله‌نوردی ، حتی حربیه بناسی‌ده بویوك اسرافلردن عد قیلنوردی. بحریه عدم لزومندن ، بش یوز بیك منتظم عسکرك بیهوده مصرفلرندن شکایتلر هر یرده بولونوردی. او زمانلرده لوندره تورکیه آتشه میلیتری عبدالرحمان بك امضاسیله انکلیز جریده‌لرینك برنده تورکیه حکومتی طرفندن جوابلری ده یازلمش ایدی. مسئله همان اعظام قیلنوردی. حتی فاتح صوفته‌لری آره‌سنده‌ده بویوك هیجانلر حصوله کله‌جك ایدی. نمایش حاضرلکلری‌ده حس قیلنوردی. شیخ‌الاسلام حسن فهمی افندی علما آره‌سنده مطاع اولمق قوتیله احمد شفیق آرقادشلرینك فتنه‌لری عقیم قالوردی.

* * *

درست ، مدحت بویوك بر آدم ایدی. دولت خدمتلرنده قرق سنه مهم موقعلری اشغال ایتمش ایدی. غایت زکی آدم ایدی ، اوتوز آلتی یاشلرنده فرانسوزجه اوگره‌نمش مجتهد بر ذات ایدی. شام ، بغداد ، طونه ولایتلرنده بویوك اصلاحات یاپمش مقتدر بر سیاسی ایدی. هر ولایت‌ده آثاری باقیدر. قدرت قلمیه‌سی ده او زمانه کوره خارقه اولمق جهتیله مدحت تسمیه قیلنوب ، عاقبت بویوك شهرت قازانمش ایدی. یگانه بر قصوری ، غایت فاحش قصوری انگلیز محبی اولمق، وطن هم دولت ضررلرینه بیله‌رك انگلیز سیاستلرینه خادم اولمق جنایتلریدر. انگلیز فکرینه مدحت پاشا خدمتلری مخدومی علی حیدرك انگلیزجه اثرنده مفصل بیان قیلنمشدر. صدارتدن صوڭ دفعه عزل قیلندقدن صوڭ ، مدحت پاشا لوندره‌یه کیتمش ایدی. آیلرجه قالدی. لورد

سالیسبوری التفاتلرینه دفعاتله نائل اولدی. انگلیزلرك دائمی حمایه‌لرینی «تبصرة العبر» نام اثرنده مرحوم مدحت پاشا کندوسی‌ده تکرار ایدر.

مدحتك بویله حرکتلری، احتمال، قناعت مسئله‌سیدر. دولتك مملکتك مصلحتلرینی انگلتره‌یه مقارنت‌ده کورمش اولابیلور. مدحت کبی، دیه‌لم، بر داهی حقنده، مملکتك سیاسی اقتداری درجه‌لرینه تمام واقف بر آدم حقنده. احتمال غایت طوغری بر سیاستدر. اهللری او جهتلری تدقیق ایدر، یاخود، ایتمشدر. لکن، انگلیز کبی بوتون اسلام مملکتلرینه استیلا ایتمش الك بویوك بر قوتك بزی حمایه فکرلرینه دگل، بلکه یوتمق امللرینه دها اقرب اولاجغی جهتله؛ بوراده مدحت پاشا داهیلك درجه‌لرینه دگل، بلکه حافظ احمد شفیق درکه‌لرینه قدر اینمشدر. حسب الاجتهاد سیاسی قناعت نتیجه‌سی ایسه، نه‌قدر بویوك اولسه بیله، انسانك خطاسیدر. غفلت اولمش ایسه، یاخود، تغافل ایسه؛ غایت بویوك بر جنایتدر.

☆ ☆ ☆

درست، عزیزك روسلره میللری‌ده قوتلی دوشمنك زیر جناحینه التجا دیمك کبی بر شیء ایدی. فقط اوراده بویوك بر امل بولونمق ممکن ایدی. روسلره مقابل یوز میلیون اسلام قوتی برله‌شمش اولاجقدی. بری دیگرینه دشمن بویوك ایکی قوت آره‌سنده عالم اسلامك نجاتینه بویوك بر تأمینات یوزده یوز حاصل اولوردی. ۱۹ نجی عصر اخیرلرنده صدراعظملرك انکلیز طرفلرینه قوتلی تمایللری مصر سودان قاپولرینی‌ده انگلیزلره آچیق براقوب، هندوستانك عصرلرجه اسارتلرینی ایجاب ایتدی. مرحوم عزیزك پلانلری تعقیب قیلنمش اولسه ایدی، انگلیزك موتی محقق ایدی، دیگر دشمنك‌ده مزاری دشمن قوتیله حاضرله‌نمش اولور ایدی. هم تورك هم اسلام اوچون بویوك قوت تأسیس قیلنمش اولوب، صوك جهان محاربه‌سی بولونماز ایدی، یاخود، نتیجه‌سی بزم بویوك دولتمز اولور ایدی. مدحتك خطالری استقبالمزی یوزلرجه سنه‌لره تأخیر ایتمشدر.

دشمنك بویوك قوتی، بویوك مهارتی دگل، بوتون احوالك اصل سببی بزم بویوك غفلتمزدر.

انگلیز خودبین، متکبر بر ملتدر. بوتون دنیا اصلاحی اوچون مخلوق اولدقلرینی‌ده ادعا ایدیورلر. رحمتلی مدحت بونی حقیقت اولمق اوزره قبول ایتمش اولابیلور. انگلیز عدالتی بیلمز. بوتون غایه‌لری منفعتدر.

مرحوم مدحت طائف حبس خانه حاللرندن شکایت یولنده زوجه مکرمه‌لرینه

ئەۋلاد كۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

۱۲۹۳ سنه‌لرنده مکتوب یازمش ایدی. خانم افندی انگلیز سفیرینه مکتوبی عرض ایتمش. سفیر بلا تأخیر حمید حضورینه چیقوب، پروته‌ستو ایتمش. او وقتك سیاسی احتشامی شویله ایدی. تشریفات ناظری کامل بك سلطان امریله مدحت پاشایه مکتوب یازیور. خلاصه‌سی شو ایدی: شفقتله مرحمتله خلیفه حضرتلری مدحتك آغیر حاللرینه چوق آجیور، آغلایه‌رق سلام شاهانه‌لریله برابر بیك لیرا احسان ایدیور. «هر ناصلسه، بیچاره مدحت اغفال قیلندی» دییور. طائفده یازدقلری اثرنده شو مکتوبی مدحت قید ایتمشدر. اگر حمیدك‌ده شهادتی مقبول ایسه، اغفال قیلنمق مسئله‌سی تحقق ایدر.

* * *

رسومات ناظری «حقوق دول» صاحبی حسن فهمی پاشا ایله بر مصاحبه‌ده شرق قریب مسئله‌سی آچیلمشدی. سوز عزیزك سیاستلرینه کوچدی. دیدی: «روسیه هر جهتله تکامل ایتمش بویوك دولت ایدی، اوراده مهم ارکان بویوك رجال بولونوردی. بزده ایسه، مملکتك امور داخلیه‌لرینی آز چوق اداره ایده‌بیلور والیلر بیله بولونمایوردی. بیچاره عزیز ایغناتیف دسیسه‌لرینه قاپیلمشدی. بویوك ولایتلرینی روسلره تسلیم ایده‌جك‌دی.» دیدی. حسن فهمی مرحومك سوزی صمیمی اولابیلور. بنجه، جبانت ایدی، شرق ذهنیتی ایدی. حقوق دول صاحبی کبی بر آدامه مناسب بر فکر دگل ایدی. قارشی بر سوز دیه‌مه‌دم. مقصدم حاصل اولدی، عزیزك فکری حقنده صریح بر سوز ایشیتدم.

* * *

۱۹۱۰ سنه‌سی ژاپونیه‌دن قایتدم. ۲۷ دفعه صدارت مسندینی اشغال ایتمش کامل پاشا زیارتیله مشرف اولدم. ژاپونیه‌ده اسلامیت مسئله‌سندن پاشا سوز آچدی. آره‌مزده بر ساعتدن زیاده مذاکره اولدی. مرحومك صوك سوزی شو ایدی: «خواجه‌م، براز صوك کلمش سن، عزیز دورنده کلمش اولسه ایدك، بویوك التفاتلر کورور ایدك. جنت مکان بویله مسئله‌لره چوق مراقلی ایدی. او زمان بحریه‌مزك‌ده قوتی بویوك ایدی. مرحوم عزیز سنك کبی بر آدامی مخصوص بر جهازله کوندورردی. حمیدده بر هیئت علمیه کوندوره‌جك اولمش ایدی. بزم ارطوغرول اوغورسز اولدی. حمیدده سه‌وردی، لکن قدرتی یوق دی.» دیه‌رك، کولدی.

روس سفیری غراف ایغناتیف خانه‌سنده

۱۹۰٤ سنه‌ده پترسبورغ‌ده ایدم. مشهور تاجر زاهدالله افندیله برابر، بر آقشام غراف ایغناتیف خانه‌سینه کیتدك. بویوك شادلقله بزی استقبال ایتدی. حاجی زاهدالله

افندینك اسکی احبابی ایمش. چای تقدیم قیلندی. مادامه سی چایغزه لیکور دوکیوردی. غراف: « بزم ابراهیمف ملا در، لیکور کبی شرابلری قبول ایدرمی؟» دیدی، کولدی. مادامه‌سی: «ابراهیمف بزم همشهریمزدر، بندن قبول ایدر.» دیدی. گوزل لطیفه‌لر، اوزون صحبتلر دوام ایتدی. اسلام عالمندن سوز صیره‌سنده غراف دیدی:

«خاطرگزده‌می، بن نیژنی نووغورودده والی ایکن، قازان ایله نیژنی آره‌سنده بر پاراخودده (واپورده) نماز قیلمقده اولان مسلمانلره بر پاپاس تجاوز ایتمشدی. مسلمانلر جاهل او پاپاسی وولغا نهرینه آتمشلردی.» دیدی‌ده قهقهه کولدی.

زاهدالله حاجی: «بن او واقعه‌ده اوراده بولونیوردم. پاپاس سرخوش ایدی. مسکین پاپاسی صویه آتانلرده نماز قیلان مسلمانلر دگل، اونلرده سرخوش ایدیلر.» دیدی.

غراف: « اویله ایدی. فقط، مسئله بویویه‌جکدی: ایمپه‌راتور حضرتلرینه بن تلغرام چکدم. پاپاسك البسه‌لرینی چیقارتکز، مسلمانلره نماز اوچون هر واپورده یر آیورگز امری ده کلمش ایدی. استامبولده سفارتم زمانلرنده سلطان عزیز حضرتلرینه‌ده شو حکایه‌یی بر وقت سویله‌دم. جنت مکان بر کولدی، بر کولدی، دیه تورکچه سویله‌دی. صوگره روسچه بش اون جمله سویله‌دی: عزیز غایت گوزل آدام ایدی. خلیفه اولمق صفتیله‌ده بویوك بر آدام ایدی. اورتایه چیقاردیغی مسئله‌سی‌ده سلطان عزیزك غایت مهم غایت بویوك ایدی دیدی. شو سوزلری غراف بویوك بر تأثرله سویله‌یوردی. بونك اوزرینه زاهدالله حاجی، «غراف افندی، مسئله نه ایدی؟» دیدی. غراف اللرینی قالدردی، ایکی دیزینه ووردی‌ده « کچدی! آ مدحت!» دیدی. بونك اوزرینه سفره‌دن قالقدق.

سفیر غرافك شو سوزلری مرحوم عزیز تشبثلرینك قطعی بر شاهدیدر.

۱۹۳۰ سنه‌ده قاهره‌ده ایدم. محمود مختار پاشا ایله مصاحبه‌لرك برنده شو مسئله حقنده فکرینی صوردم. حسن فهمی پاشا فکری کبی بر سوز سویله‌دی. بوتون شو شاهدلری آز چوق عمیق ملاحظه ایدر ایسه‌ك، عزیزك قلبنده بویوك بر امل، دماغلرنده بویوك بر فکرك وجودی تحقق ایدر. اگرده او زمان بویله بر سیاست باشلانمش اولسه ایدی، عالم اسلامك تورکستانك آلابیله‌جگی یالگز وضعیتی دگل، حتی خریطه‌سی ده خرستیان دولتلرینك حرمتلرینی جلب ایده‌بیلور ایدی.

شبهه یوق، بویله بر سیاست دهشتلری حضورنده قالمش انگلیز دیپلوماتلری بوتون قوتلریله حرکت ایتوب، احمد شفیق بك کبی ذواتك خاطرلرینی خوش ایتمك کبی

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

حیله‌لریله ، اخلاصله خدمت ایده بیله‌چك صداقتلی بنده‌لرینی دولت آدملری ایچنده بولمشلردر. بویله حاللرك تورکیه تاریخنده شاهدلری بولونه‌بیلور. شرق سیاستی هر وقت داخلدن خراب اولمشدر. خارجك قوتی دگل، بلکه داخلك رذالتی شرق امورینی برباد ایتمشدر.

جنت مکان عزیزك اولاً خلعی ، نهایت شهادتی مسئله‌سنك اهمیتلرینی تقدیر اوچون کافیدر. عزیزك خلعی دقیقه‌لرنده شیخ‌الاسلام حسن فهمی جنابلری ایدی. فتوایی امضا ایتمه‌دی. یالکز بوکا کوره ، عزل قیلنوب ، حجاز منفالرینه طرد قیلندی. یرینه مکتوبجی خیرالله افندی تعیین قیلنوب ، فتوی امضا قیلندی ده ؛ عزیزك اولابیله‌جك بویوك حرکتارینه سکته ویرلدی. خارجی دیپلوماسی عفریتلرینك مهارتلی اللرنده اویونجق اولمش داخلی خوارجك خائن اللریله دشمنلرك آلتارلرینه بویوك بر فکر قربانی تقدیم قیلنمش اولدی. — شهادتك اصل سببی شو ایدی.

اتحاد اسلام شائعه‌لری

او زمانلرده دول معظمه آره‌لرنده عرق اصفر تهلکه‌لری کبی «اتحاد اسلام» تهلکه‌لری ده سیاست محفللرنده اویدورلمش ایدی. غافللری اغفال، خائنلری استخدام یولنده شیطانلرك مکری ایدی. شرقك دماغلرنده شرقلیلرك قلبلرنده متولد اولابیله‌جك افکارك هر برینی، بیشوك ده ایکن ، قتل ایتدرمك تدبیریله موسوس ابلیسلرك قوتلی وسوسه‌لری ایدی. دولت علیه خلافینه آوروپا دولتلرینی برله‌شدرمك یولنده اویدورمه مشترك بر بهانه ایدی. هلال اوزرینه صلیبی سوق ایتمك حرکتلری ایدی. حتی ۱۸۷۴ سنه‌لرده سان سینود قراریله کنیسه‌لرك هر برنده صلیبلرك آلتلرینه هلال قویمق امری ده صادر اولدی. صلیبك هلاله فائق اولاجغینه بر اشارت ایمش. تورکیه مملکتلرینی تقسیم مسئله‌سی ده پرده آرقالرندن سیاست صحنه‌لرینه او وقت چیقمش ایدی. هر یرده هر آغزده حرارتله بحث قیلنوردی. بوکا مقابل، سلطان عزیز او بویوك فکرینی ده اتحاد اسلام فکرینی ده ایلری سورمش اولابیلور. لکن عزیزك فکرلرینه اتحاد اسلام سوسلرینی ویرمك نیچون؟ انگلیز روس فرانسوز کبی خریستیان دولتلرك اسلام مملکتلرینه قوتلی هجوملری سرعتلی استیلالری صلیب اتحادی دگل ایسه، عزیز کبی بر آدمك اوفاق بویوك حرکتلری‌می اسلام اتحادی اولور؟ مصر کبی هندوستان تورکستان کبی دنیا

جنترینه انگلیزلرك روسلرك قوتلی هجوملرینه اوزاقدن سیرچی اولمق ذلیل بویوك غفلت دگل ایسه، ملتك یا حکومتك اوفاق بویوك حرکتلرینه اتحاد اسلامناملرینی ویرمك تورکلرك بویوك خطالری، آوروپا دیپلوماتلرینك غدار شیطنتلری اولور.

اتحاد اسلام فکرلری دولت عثمانیه خلیفه‌لرینك یالگز لسانلرنده قالمایوب، قلبلرنده‌ده بسله‌نمش اولسه ایدی، انگلیز یرنده شو کون تورك بولونور ایدی، خلافت اسلامیه قرون وسطائی بر فکر اولمایوب، اك ایده‌آل بر هیئت دولیه اولور ایدی. اتحاد اسلام کبی مقدس بویوك غایه‌لردن اك غافل حکومت عصرلر بوینچه دولت اسلامیه خلیفه‌لری اولدی. اللرنده اك قوتلی وسیله‌لری طوپلانمش اولدقدن صوگره‌ده، اتحاد اسلام کبی معقول ممکن بر سیاستدن استفاده ایده‌مه‌مك، لااقل؛ بویوك بر غفلتدر.

سلطان حمید اتحاد اسلام دشمنی ایدی

عجیبدر، نامینه اویدورلمش اتحاد اسلام فکرلرندن حمید کندوسی قورقاردی. دیپلوماتلری اورکتمك خصوصلرنده خلافت نامیله اتحاد اسلام دعوالریله شیطان اویونلرینی اوینایه بیلمش ایسه‌ده، حمید فی‌الواقع او فکرك بویوك دشمنی ایدی. حمیدك عقلی وار ایدی، دهشتلی واهمه‌سی قدر، ایمانی ده بویوك ایدی. خارجی دشمنلرندن زیاده، خارجی دشمنلرك اللرنده هر وقت آلت قیلنه بیله‌جك سرای خدمه‌لرندن، دولت آدملرندن قورقاردی. برقاچ دفعه سرایك بوتون فتنه‌لرینی کوردکدن صوگ، بر وقت سرایك بوتون فتنه‌لرینی اداره ایتمش حمید دها بویوکلرینه کندوسی هر وقت معروض ایدی. بوگا کوره حمیدك عقلی ده، صوفیانه ایمانی ده دهشتلی واهمه‌سی النده تمام معلوب ایدی. خارجی داخلی اوفاق بویوك فتنه‌لره سیرچی اولمقدن باشقه بر چاره بولامایوردی. خلافت وظیفه‌لری حضورنده دولتك عجزینی بیلوردی. عاجز اولدقدن صوگره خلافت دعوالری قوتلی دشمنلرك هجوملرینه بهانه اولمقدن باشقه، هیچ بر فائده‌سی یوق ایدی.

انگلیزلرك قدیم سیاستی

اسلام مملکتلرینك اك زنگین قطعه‌لرینه استیلا ایتمش انگلیزلرك اتحاد اسلام فکرلرینه، خلافت اسلامیه حرکتلرینه مقابل تدبیر اولمق اوزره، موجز آچیق پروغراملری من القدیم وار ایدی. ظن غالب، حمید خبردار ایدی: اوزینك حمایه‌سی تحتنده خلافت

ئەۋلاد كورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولليازمىلار ئامبىرى

عربیه‌نی احیا ایتوب، تورکلری قوتدن اعتباردن اسقاط ایتدکدن صوڭ، خلافت عربیه قوتیله ده بوتون عالم اسلامیتی اوز طرفینه جلب ایتمك سیاستی دوربین مو بین انگلیزلرده محقق وار ایدی. عجب، بویله مهلك بر پروغرامڭده اخلاصلی قوتلی خادملرینی انگلیز خاطری اوچون، تاریخ حاضرله‌دی.

جمال‌الدین افغانی دعوتلری

هندڭ الڭ دوربین آدملرندن سرسید احمدخان صاحب هندده بویوك برفکر نشر ایتدی: «هندڭ هم خلاصی هم ترقیاتی اوچون، انگلیزڭ حمایه‌سیله، مدنیت علوملرینی بوتون صناعتلرینی انگلیز قدر تحصیل ایتمك، استقبال حاجتلرینه بوگوندن حاضرله‌نه باشلامق ضروردر.» فکری ایدی. غایت طوغری شو فکر مقابلینه «تورکیه خلیفه‌لرینه دوست اولمق» فکری نشر قیلندی. اسلام حرملرینه حرمت محبت قوتیله بوتون طبقه‌لره آز زمان ایچنده شو فکر سرایت ایتدی. سید احمد خانڭ الڭ طوغری فکری یالڭز متنور طبقه‌ده قالدی. شو حال هندده قرق سنه قدر دوام ایتدی. علیگرد دعوت انگلیزیه مرکزی ایدی. دیوبند تورکیه دعوتلرینه مرکز اولمش ایدی. عاقبت، علیگرددن بر طائفه دیوبند فکرینه میل ایتوب، غلبه دیوبند دعوتلرینه انتقال ایتدی. حتی، تورك یونان محاربه‌سنده تورکلرڭ غلبه‌لرینه تبریك کوندورمك حرکتلری‌ده علیگردده باشلاندی، بویوك هیجان حادث اولدی. سید احمد خان بوڭا مخالفت ایتدی، یاخود، مخالفت ایتمش کبی کوروندی. طلبه‌لر بوڭا بغی ایتدی. حتی سید احمد خان جنابلرینی جنونله‌ده خلق تهمت ایتدی. سید احمد خانڭ اعتباری قالمادی. سید احمد خان ساقط اولدقدن صوڭ، هندڭ یاشلرینه دیوبند رهبر اولامازدی، نظامی قدیم ایدی. سید احمد خانڭ یرینی سید جمال‌الدین افغانی آلدی. سلاطین عثمانیه نامیله اتحاد اسلامه دعوت ایدردی. او وقت بویله دعوتلرڭ بازاری وار ایدی. سید جمال‌الدینڭ اصل فکری: تورکیه‌دن خلافتی آلوب، انگلیز اعانه‌سیله، خلافت عربیه احیا ایتمك، یعنی عربلری تورکیه اسارتندن آزاد ایتمك دیمك ایدی. خلق او وقت بویله دقیق فکرلرڭ فرقلرینی آڭلامازدی.

آزچوق ملاحظه قیلنور ایسه، معلوم اولور: «انگلیز حمایه‌سیله عالم اسلام ترقی ایدر» فکرنده سید احمد خانله سید جمال‌الدین تمام متفق ایدی. بری هند مسلمانلرینه

کوره، بری بوتون عالم اسلامیته کوره بیان ایدردی. لکن خلافت عربیه خیاللری سید احمد خان کبی دوربین دماغلرده البته بولونامازدی. افغانی تورکیه ایران حکومتلرینه شدتله عداوت ایدردی. بویوك سید احمد خانك قلبی بوندن ده پاك ایدی. عجب، شو ایکی ذاتك بوتون دعوتلرینه انگلیزلر، نه‌دندر، مساعده ایدرلردی. هر برینی احترام ایدرلردی.

اوزینك دعوتلرینی اسلام مملکتلرینه تبلیغ مقصدیله، بر وقت مکه ام القری جمعیتنه اسلام ملتلرینك وکیللرینی سید جمال الدین دعوت ایتمش ایمش. تورکلرك بوتون گناهلری اجتماعلرده تفتیش قیلندقدن صوك، « خلافت قریش حقیدر، تورکیه النده خلافت غصبدر» عقیده‌سنی بوتون حرکتلره غایه اولمق اوزره اعلان قیلنمش. جمعیة ام القری اسملی اوفاق کتاب‌ده مؤتمرك بوتون مذاکره‌لرینی قرارلرینی اوقومش ایدم، گوزل بر فانتازیه‌دن دیمش ایدم. « تاریخ بیداری ایران» مجموعه‌لرنده افغانی قلمینه منسوب مقاله‌لری اوقودقدن صوك، تعجب ایتدم. «دعوت ایتدك، وکیللر طوپلاندی. فلان فلان قرارلری قبول ایتدك.» دیمش. خلافتك مدنیت عصرلرینه موافق اولابیله‌جك بر شکلینی ده بیان ایتمش: مکه زاویه‌لرینك برنده اعتکاف سوره‌جك بر عرب؛ استامبول سرایلرینك برنده استراحت ایده‌جك بر تورك بوتون اسلام امورینی اداره ایته‌جکدر، دیمش. «حکیم فیلسوف حضورنده طوپلانمش اسلام مجتهدلرینك» نهائی ایده‌آللرینه تعجب ایتدم. درست، جمعیت فانتازیه اولابیلور، مقاله‌لر افغانی قلمینه موضوع اولابیلور. لکن قرارلری نهائی قرارلریدر، جدی دستورلریدر. افغانی‌دن صوك، محمد عبده عبدالله ندیم، عبدالرحمان الکواکبی کبی شاگردلری استاذك دعوتلرینی بویوك اخلاصله، قلمله لسانله نشر ایتدیلر. نهایت، حرب عمومی سنه‌لرنده تورکیه خلافینه عربلرك عصیانلری جمال‌الدین افغانی پروپاغانده‌لرینك آجی ثمره‌لری مهلك زهرلری اولدی.

اسلام ملتلرینك تورکیه تورکلرینه نظرلری

افغانی پروپاغانده‌لری عرب مدعیلرینه تأثیر ایتمش ایسه‌ده، عالم اسلام‌ده هیچ بر اثری یوق ایدی. افغانیدن قبل، عصرلرجه بوتون امت اسلامیه بالاجماع تورکیه خلیفه‌لرینی طانورلردی. افغانیدن صوکره بوتون هندوستان بوتون تورکستان، چین مسلمانلری بوتون روسیه مسلمانلری تورکیه خلیفه‌لرینه ارتباطلری اولگیدن زیاده اولدی. تأسف، اسلام مملکتلرینك حاللرینی تورکیه هیچ بیلمزدی؛ تورکلره یاردم

ئەۋلاد كورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

يوللرینی اسلام ملتلری ده بیلمه‌یوردی. حرب عمومی سنه‌لرنده‌گی بویوك خطالر ایکی طرفنڭ یالڭز شدتلی جهللرندن ناشی اولدی.

حتی مشهور متارکه‌دن صوڭره ده هند ده خلافت حرکتلری منقطع اولمادی، هندلك احتجاجی لوندره پاریس کبی سیاست مرکزلرینه قدر واردی: ۱) حجازه تعدی ایتمه‌مك، ۲) خلافت تورکیه الندە مستقل اولمق، ۳) اسلام حرملری تورکیه خلیفه‌لگی الندە قالمق اساسلری یولنده ایدی. هند مسلمانلرینڭ روسیه مسلمانلرینڭ بوندن صوڭره ده عقیده‌لری قوتلی دستورلری شودر. خلافت حرکتلری، اڭ نهایت، بویوك غازی مصطفی کمال حضرتلرینڭ حرمتلی اصابتلی الیله قطع قیلندی ایسه ده، اسلام ملتلرینڭ عقیده‌لری اولگی حالیله قالدی.

تورکیه حکومت کمالیه‌سی خلافتی تمام براقدقدن صوڭره ده، تورکیه لهنده طلبلرینی هند مسلمانلری هند حاکمی واسطه‌سیله کەرزون قولاقلرینه ایشیتدردی. لوزان ده باش وکیل عصمت پاشا حضرتلرینڭ خدمتلرینه هند مسلمانلرینڭ وکیللری هر وقت حاضر ایدی. یعنی، عرب مدغیلری عصیان ایتدیلر ایسه‌ده، بوتون اسلام ملتلری تورکیه حکومت کمالیه‌سی طرفنده قالدی. شویله ایدی، شویله اولاجقدر.

آجی بر انتقادمز

امام خلیفه عثمان رضی الله عنه حضرتلرینڭ شهادتلرندن صوڭره باشلانوب، اسلام قوتلرینه تزلزل ویرمش خلافت فتنه‌لری، بوگون، ۱۹ نجی عصر نهایه‌لرینڭ سیاست عفریتلری النده یالڭز اسلام ضررینه خدمت ایده‌بیلور. افغانی کبی بر آدمڭ بوندن غفلتی مستبعددر. لوندره پاریس پترسبورغ کبی بویوك مرکزلرده سنه‌لرجه اقامت ایتوب ده، زمینڭ زمانڭ اڭ مهم اجتماعی حاللرندن اڭ قوتلی اقتصاد حرکتلرندن غفلت ایتمك افغانی حقنده معذور اولابیلور ایسه ده، ایرانڭ هندوستانڭ حاللرینه واقف سید جمال‌الدین افغانی کبی بر آدم خلافت فتنه‌لرینڭ اولابیله‌جك نتیجه‌لرندن غفلت گناهلرنده معذور اولاماز.

عرب یازیجیلری «نهضه عربیه در، فلاندر!» دیسه‌لرده، ۱۹ نجی عصر نهایه‌لرندن حرب عمومی صوڭلرینه قدر، سوریه فلسطین مصر عربستان عربلرینڭ اوفاق بویوك همه حرکتلری انگلیزلرڭ استیلالرینه احتلاللرینه خدمت یولنده ایدی. هر برنده عرب مدعیلری سیاست دعیلری اوڭ آیاق اولورلردی.

تحسین شریف کبی ذلیل سفیهلرك وحشتلری، منار کبی مجلهلرك اوفاق روحلی ذلتلری بر طرف. فلسطینك سقوطی دقیقهلرنده صلیب فاتحلرینك آیاقلرینه سجدهلره قاپانمش اوفاق بویوك حریفلر، کنیسه ناقوسلرینه تبعاً صلیب فاتحلرینی مناره اذانلریله اسلام تکبیرلریله جنت شادلقلریله استقبال ایتمش جامعلر نهدر؟

بویله بویوك ذلت فاجعهلرینی کوردکدن صوك، تورکیه حکومت انقلابیهسی خلافتی ابطال ایتدی ایسه، غایت بویوك اصابت اولدی. مقدس دیانتی دنیا لاشهلرینه آلت ایتمك کبی، قران کریمی اسلام ضررینه خدمت ایتدرمك کبی بویوك رذالتلی جنایتلردن اڭ معقول خلاص تدبیری اولدی. استقبالده بوتون اسلام دولتلرینك تورکیه کبی استقلاللرینه، اسلام ملتلرینك عزتلرینه، دینلرینك بویوك قدسیتلرینه، مستقبل مدنیتك بوتون ترقیاتلرینه اڭ مساعد اولاجق گوزل بر نظامك باش مرحلهسیده او کونگی خلافت شکللرینی ابطال ایتمك تدبیری ایدی.

سلطان ایکنجی عثمان کبی بویوك خلیفهلری وحشتلی صورتلرله قتل ایتدره کلمش مشیخت اسلامیهلر دولتنده عزیز کبی بر آدمك شهادتی عادی بر حادثه کبی تلقی قیلنهبیلور ایسهده، مقدس عقیدهلرمزی شرقك بویوك سیمالرینی هر وقت ضررنه استخداملری خصوصلرنده دیپلوماتلرك هر وقت موفقیتلری هر حالده اولدقجه عجیب معمالردر.

عجب، دیپلوماتلرك بویوك مهارتلری می؟ شرق سیمالرینك بویوك غفلتلری می؟ شرق ملتلرینك شدتلی جهللری می؟ حکمدارلرك ضعیفلکی می؟ شرقلیلرك فقیرلگی می؟ بویله حاللره واسع میدان ویریوردی؟

ملتك بلاقید بلاشرط شو کونگی حاکمیتی بویله اوفاق بویوك فسادلرك بوتون طامورلرینی، البته، قوروتمشدر! بویوك انقلابك بیك بر بویوك برکتلرندن بریده شودر. بوگون تورکیه حریتی حرمتی، عزیز وطنك بویوك قدسیتی بوندن صوك اویله حاللره امکان براقامشدر!

(دهشتلی بر خاطره)

روسیه مسلمانلرینك مدنی دولتلره مراجعتلری

« دواملی محاربه قوتلی انقلاب فتنهلرینك نتیجهلرنده، روسیه یرلرینی تمام استیلا ایتمش دهشتلی آجلق، هر نوع مهلك خستهلك، غایت شدتلی قحط صوك درجهلرینه

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ایرشدی . هر ملتدن زیاده روسیه ده اسلام ولایتلری آجلق خسته‌لك قربانی اولدی .»

«استقبال منظره‌لری دها زیاده فنادر . زراعت یرلرینك اكثری بوش قالدی . كله‌جك سنه‌لرك آجلقلری دها زیاده شدتلی عمومیتلی اولاجقدر . شو كونگی دهشت شویله دوام ایدر ایسه ، آج ولایت مسلمانلرینك یوزده سكسانی آجلق خسته‌لك قربانی اولاجقدر .»

«اعانه تدبیرلرینك هر برینی هر جهتله استخدام ایتمك اوچون ؛ اعانه خدمتلرینه روحانی اداره‌لری ده دعوت ایتوب ؛ حكومت شو یاقین زمانلرده نظارت اسلامیه اعضالرینه ده بویوك اختیار ویردی ، تدبیر كورمك خصوصلرینه رخصت ویردی .»

«روسیه مسلمانلرینك نظارت دینیه‌سی ؛ حكومت اداره‌لرینك بویوك مساعده‌لرینه اعتماد ایتوب ، ایش باشلادی : موسقوه ده اعانه مركزی قورولدی ، ولایتلرده شعبه‌لرینی ده آچدی . مدنیت دنیاسینك كرم قاپولرینه اوزینك وكیللرینی ده یاقین كونلرده كوندوره‌جك اولدی .»

«روسیه آجلرینه یاردم ایتوچی آمریقا هیئتنه ، آلمانیادن كوندورلمش صلیب احمر جمعیتنه ، جنوه قونفه‌رنسیه‌سی طرفندن كوندورلمش دوقتور نانسه‌ن حضرتلرینه روسیه مسلمانلرینك نظارت دینیه‌سی بوتون روسیه مسلمانلرینك اڭ خالص بویوك تشكرلرینی عرض ایدیور ، عرض ایدر .»

«نصرانیت كنیسه‌لرینه ، بوتون نصارالره ، نصارالرڭ بویوكلرینه قران كریمڭ هر سوره ده كامل احتراملرینی اساس قیلوب ؛ صاحب قران محمد علیه الصلاة والسلام حضرتلرینڭ استعانه یولیله‌ده ، دوستلق یولیله ده حبش هم روم نصارالرینه مراجعتلرینی ده خاطرینه آلوب ؛ اصحاب كرام حضرتلرینه اڭ مشكل دقیقه‌لرده حبش نصارالرینڭ غایت بویوك اعانه‌لرینی ده شو كون تشكر لسانیله نصرانیت بویوكلرینه عرض ایتوب ؛ روسیه مسلمانلرینك نظارت دینیه‌سی اسلام جامعلری نامندن نصارالرڭ بویوكلرینه استعانه لسانیله مراجعت ایدیور .»

«سزڭ كرمكز قاپولرینه مراجعت ایده‌جك امین وكیللرمزی ؛ مقدس انجیلڭ بویوك فرمانیله عمل ایتوب ، احترامله استقبال قیلكز !»

«رجالرینی قبول ایتوب ، انسانیت اصوللرینی ده رعایه ایتوب ، روسیه آجلرینه بویوك اعانه‌لركزی بذل قیلكز .»

«اورتا عصرلرده اسلام مکتبلرندن اسلام کلیه‌لرندن نصارالرڭ بویوك استفاده‌لرینی شو کون خاطرلرگزه آلوب، بوتون مکتبلرگزڭ قاپولرینی آچ فقیر مسلمانلرڭ یتیم بالالرینه شو کون تماميله آچگز.»

«دهشتلی جهان محاربه‌لرندن صوڭ، بویوك انقلاب طوفانلرندن صوڭ، آجلق یوقلق مجبوریتیله، بویوك ضرورت یولیله، سزه شو کون مراجعت ایتدك. حرمتله استقبال قیلگز.»

مراجعت قراری ۱۹۲۲ سنه نهایه‌لرنده ایدی.. شو مراجعت صورتی بنم قلمله یازلمش ایدی. آزچوق اختلاف چیقدی ایدی ایسه‌ده، نهایت مراجعت قراری قبول قیلندی.

مدنی دولتلره مراجعت ایته آلماسه‌لرده، تورکیه تورکلرینه ایکی وکیل کوندورلدی. تورکیه تورکلرینه مراجعت مسئله‌سنده بن مخالف ایدم. شدتله مخالفت ایتمش ایدم. اوتانور ایدم. محاربه سنه‌لرنده دشمن طرفنده بویوك قوت اولوب، تورکیه اوزرینه یوز بیگلرجه عسکرمزی سوق ایتمش ایدك، یرلرینی قریه‌لرینی خراب ایتمش ایدك. استقلال محاربه‌لرنده اوزاقدن سیرچی ایدك. تورکیه تورکلرینه اعانه ایتمك بزه فرض ایدی. «مراجعت ایدر ایسه‌ك، صوڭ لقمه‌لرینی‌ده تورکیه تورکلری بزه البته ویرور! لکن براز اوتانمق لازمدر!» دیمش ایدم.

وکیللرمز، نیچوندر، بوش اللریله عودت ایتدیلر ایسه‌ده، تورك خلق روسیه آچلرینه اون بش یکرمی قدر بویوك واغونلرده تورك ضابطلری النده ارزاق کوندوردی. محترم اسمی خاطرمده قالمادی، باش ضابط بزم غایت صاووق ولایتلرمزده قریه بیچاره‌لرینه ارزاق توزیع ایدرکن، اوزرنده قیشلق کورك بولونمامق سببیله‌در بلکه، خسته‌له‌نوب، یوللرده شهید اولدی. یعنی، کریم محترم بویوك مهمانلرینه بر کورك بر طولوب ویرمك قدرتلرندن‌ده او وقت بوتون روسیه مسلمانلری عاجز ایدی. ۱۹۲۳ سنه‌ده عمومی ندوه‌مزده او بویوك قصورمزدن طولایی حسرتلی تأسفلرمزی بیان ایتدك، محترم شهیدڭ روحلرینه فاتحه اوقودق، دعا ایتدك. باشقه بر چاره‌مز یوق ایدی.

(مراجعت بر مجبوریت ایدی:)

گوزل فرصتدن استفاده ایتوب، مدنیت دنیاسینه وکیللرمزی او وقت کوندورمش اولسه ایدك، یوزلرجه یتیم بالالرمزی مدنیت مکتبلرینه کلیه‌لرینه احتمال قبول ایتمش

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

اولورلردی؛ روسیه مسلمانلرینڭ سیاسی حاللری حقنده گوزل پروپاغانده فائده‌لری ده احتمال حاصل اولور ایدی.

نوح طوفانلرنده نوحڭ قریه‌لرینی صولر باتورمش ایسه، بویوك انقلاب دهشتلی آچلق شدتلی خسته‌لك طوفانلرنده بزم شهرلرمزی قریه‌لرمزی قان طوفانلری یاش سیوللزی باتورمش ایدی. اللرمزی کرم قاپولرینه اوزاتمق ذلتلری او وقت بزده بولونمش ایسه، ضرورتمز بوتون حراملری مباح ایده‌جك قدر دهشتلی ایدی. الله بیلور، بز معذور ایدك! بالالرمزی مدنیت مکتبلرینه کوندوره طورمق خصوصلری، الله بیلور، الڭ بویوك مقصدمز ایدی. بر آره‌لق یوز ایللی ایکی یوز قدر یتیملرمزی اوز حسابمزه کوندوره بیلدك ایسه‌ده، نهایت، یهود بالالرینڭ فتنه‌سیله، نفقه‌لری قطع قیلنوب، بالالرمز تارمار اولدی. صوڭره تمام منع قیلندی.

ادبی دینی مکتب تربیه‌لرندن، عائله ایچنده ملی تربیه‌دن تمام محروم قالمش اسلام بالالری قومونیستلرڭ «سه‌می له‌تقه» مکتبلرنده قومونیزم په‌ئونه‌رلری اولوب یتیشه‌جك، په‌تی له‌تقه عمله‌لری اولوب، بوندن صوڭ، کون کوره‌جکدر.

اوتوز میلیون تورك امت محمدیه بالالرینڭ استقباللری ایشته شودر!

قومونیزم تجربه‌لرینڭ بویله عبرتلرینی مملکتمزده کوردك. ینه بدتر نوبت تورکستان چینی قاپولرینه ایرشدی.

ای، شو صوڭ ایکی سطری اوقویان ایمانلی تورك،

و اذ استنصروکم فی الدین فعلیکم النصر!

نون یرنده، ذلت دهشتی تأثیریله، ذال یازدم.
شرطیه دگل، ظرفیه اولدی. مستقبل دگل، ماضیدر!

اسلام ملتلرینڭ بویوك التفاتلرینه

رغبتلی تورك طلبه‌لرینه علمی ادبی فوائد ویره‌بیله‌جك شو اثرلرڭ نشرینه ، الله جل جلاله حضرتلرینك بویوك نامیله ، باشلادق .

قران کریم آیت کریمه‌لرنڭ معجز افاده‌لرینه کوره ، 1) کائنات هیئتی ، 2) مدنیت تاریخی ، 3) عهد عتیق عهد جدید انبیالری کتابلری ، 4) عائله‌ده خاتون ، 5) خلقت حادثه‌سی 6) امانت الاهیه حقیقتی ، 7) تعلیم الاهی طریقلری ، 8) کلام حقیقتی ، 9) انسانلرڭ کرامت الاهیه‌لری ، 10) قران کریم حروفاتی ، 11) مصاحف اسلامیه الفباسی ، 12) اسلامڭ اولگی عصرلرنده خلق قران مسئله‌سی ، 13) قران کریم آیت کریمه‌لرینڭ نورلری حضورنده فلسفه هم تصوف اصوللری ، 14) حجت الاهیه نه‌ در ؟ 15) مدنیت عصرلرنده خلافت اسلامیه نظامی ، 16) صوڭ زمانڭ عبرتلی حاللری حقنده مهم خاطره‌لر ، 17) تورك مدنی قانونلری حقنده ادبی علمی ملاحظه‌لر ، 18) مسیح ابن مریم ، 19) یاجوج مسئله‌لرینڭ نهائی حللری . (طبع قیلندی) 20) تورك طلبه‌لرینه . . . . کبی اوفاق توفه‌ك اثرلرڭ نشرینه شروع ایتدك .

اثرلر امتڭ تقدیرینه نائل اولور ایسه ، رغبتلی تورك طلبه‌لرینه آزچوق ادبی علمی فائده‌لر ویره‌بیلور ایسه ، قدیم معاصر اسلام عالملرینڭ قیمتلی جریتلی فکرلرینی ، شو کونگی مدنیت دنیاسینڭ حرمتلی روحلی بویوك فکرلرینی تورك طلبه‌لرینه عرض ایتوب طورمق بزم لذتلی آرزولرمزدر ، شرفلی وظیفه‌لرمزدر . بویوکلرڭ نصیحت لسانیله سویله‌نه‌جك ارشادلرینی طلبه‌لرڭ استفاده یولیله عرض قیلنه‌جق التماسلرینی ، هر وقت بویوك ممنونیتله ، قبول ایدرز ، البته ، انشاءالله .

روضه سعادت یارلرینڭ مبارك فیوضاتلرندن الهام آلوب ، امتڭ همتلرینی ده کوزده طوتوب ، الله جل جلاله حضرتلرینڭ هر دقیقه عونلرینه اعتماد ایتدك .

موسی جارالله

MUSA BEY
Berlin W 15
Kaiserallee 204 bei Woide

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى